

1596 - Dr. Ján Hnilicenus
1709 - Ján Čerňanský
1778-1811 Peter Andrej Huljak
1790-1848 Jozef Huljak
1757-1879 rodina Pažických
1819-1882 Juraj Slota Rajecký
Ronald Zaymus
Cyril Gabriel Zaymus
Jozef Zaymus
1822 - Ján Frivaldský
1832 - František Šujanský
1882-1950 ThDr. Andrej Škrábik
1898-1980 JUDr. Matúš Kavec
1905-1999 Prof. RNDr. Karol Stráňai, DrSc.
Anton Kállay
1906-1974 JUDr. Ferdinand Ďurčanský
1906-1998 Prof. MUDr. Karol Matulay, DrSc.
1909-1990 PhDr. Margita Valehrachová-Matulayová
Mária Pechová-Pečnerová
1913-1984 Prof. Rudolf Pribiš, národný umelec
1920-1986 Alexander Matušík
1922-1969 Imrich Jakúbek
1927-2011 Vladimír Kompánek
1929 - Ing. arch. Ferdinand Milučký

Rajec nebol tak bohatý počtom obyvateľov, ale preslávil sa mnohými osobnosťami svetového formátu. Z dávnych dejín sa vynárajú osobnosti, ktoré svojimi myšlienkami a činmi ovplyvnili životy mnohých, dokázať nieť plameň poznania, vzdelania či viery, plameň, z ktorého žijú všetky nasledujúce generácie.

Je všeobecne známe a dokázané, že v minulých storočiach to boli najmä rímskokatolícki a evanjelickí kňazi, ktorí obetavo šíрили kultúru medzi pospolitým ľudom a dvíhali jeho všeobecnú vzdelanostnú úroveň. Ako erudovaní vzdelanci boli spätí s ľudom, preň pracovali a často skvárení chorobou a utrpením preň i zomierali. Študovali nielen doma, ale i v zahraničí a boli znalí viacerých svetových jazykov a samozrejmosťou bola znalosť latinského jazyka. V 16., 17., a v 18. storočí i dedinskí učitelia ovládali latinu, ktorá bola meradlom vtedajšieho vzdelanca.

späť

Rajecký rodák **Dr. Ján Hnilicenus (1596)** filozof, gymnaziálny profesor, napísal 7 filozofických dišpút v latinskom jazyku. Väčšinou sa týkali náboženských úvah.

Ján Čerňanský (1709), evanjelický kňaz. Ako evanjelický farár účinkoval v Súľove, Palúdzke, Hybiach, Dolnej Strehovej. Dodnes má trvalé miesto v slovenskej literatúre svojou obdivuhodnou básňou: Žalostné vyspání pádu a vyvrátení prednostného a najhlavnejšíha v zemi Portugalské mesta Lizabony. Je to opis ničivého zemetrasenia tohoto mesta r.1755. Jeho synovia Ján, Eliáš, Štefan a Samuel boli tiež vzdelancami, evanjelickými kazateľmi. Ján sa stal superintendentom v Banskej Štiavnici.

Významným teologickým profesorom bol humanistický spisovateľ **Peter Andrej Huljak (1778-1811)**. **Jozef Huljak (1790-1848)** rímskokatolícky kňaz bol jeden z najslávnejších kazateľov v bývalom Uhorsku. Bol členom Učeného slovenského Tovarišstva. Patrí medzi zaslúžilých slovenských národných buditeľov a mecénov slovenských spolkov, najmä slovenskej tlače.

späť

Rajec, mesto známe zručnosťou mnohých remeselníkov, bolo vyše 100 rokov sídlom významnej organárskej dielne.

Od roku 1757 do roku 1879 tu pôsobili tri generácie Pažických. Títo odborníci zhotovili viac ako 200 organov rôznej veľkosti. Nadanie a cit pre jemnú mechaniku patrili nerozlučne k ich menu. Už roku 1700 Juraj Pažický zhotovil vežové hodiny pre nitriansku katedrálu. Zakladateľom organárskej dielne bol Ondrej Pažický, mlynársky učeň, ktorý začal ako samouk. Spolu s ním pracoval brat Ján, neskôr Jozef, Martin a Juraj pokračovali v ich šľapajach. Prvý veľký organ pre rajecký kostol zhotovil v roku 1771 Ondrej Pažický.

späť

Juraj Slota Rajecký (1819-1882), rímskokatolícky kňaz, pedagóg, správcom Spolku sv. Vojtecha, redaktorom Katolíckych novín a Pútnika svätovojtešského

Narodil sa v Rajci, v rodine roľníka Jána Slotu a Márie, rod. Vitkovej. Keď matka ovdovela druhý krát sa vydala za vdovca a rajeckého meštana Jána Ďurjana.

Prvé školské vzdelanie získal v Rajci. Neskôr ho otcim poslal študovať na gymnázium do Žiliny. Po roku zásluhou Ďurjanovej rodiny odišiel na gymnázium do Bratislavy, kde študoval dva roky. V roku 1934 chodil do štvrtej triedy gymnázia v Pešti. Keď mu zomrela matka štúdiá zanechal. Začal sa učiť sadzačskému remeslu u známeho bratislavského tlačiaru Tretnera a Károlyiho. Po krátkom čase odišiel do Gyöngyösa, kde si zarábala kondíciami a pokračoval v štúdiu na gymnáziu. Stredoškolské vzdelanie ukončil v Žiline. Potom dva roky študoval na bratislavskej akadémii. Napokon vstúpil do seminára v Brne.

V roku 1842 bol vysvätený za kňaza. Svoju kňazskú dráhu začal ako kaplán pri Brne v Mouteniciach (1842), odkiaľ onedlho prešiel do mestačka, kde bol takmer 10 rokov až do roku 1852 pomocným kaplánom. Z jeho činnosti na Morave môžeme uviesť okrem príležitostných a oslavných básní samostatnú knižočku z roku 1844, ktorú vydal s mnohými obrázkami v Brne pre moravské deti. Bolo to Zrcadlo malúčkových, ktoré vzbudilo pozornosť. Druhou známou prácou bola Pieseň ke mši svätej, ktorú napísal a venoval šaratickej farnosti a vydal ju v Prahe.

Prispieval do českej *Včely*, do *Chéralovho Týdenníka*, neskôr do *Cyrilla Methoda*, do *Světozora* ako prílohy Lichardových Slovenských novín, neskôr aj do *Concordie* a do ďalších časopisov a novín. Slota bol na Morave aj zakladateľom filiálky *Jednoty katolíckej*, zúčastnil sa na založení *Moravskej národnej jednoty*, ktorá mala za cieľ vydávanie kníh a podporovanie knižníc a čítární. Ako roduverný Slovan, ktorý písal aj Kollárovi, sa stal členom *Matice českej*, po vystúpení z Moravskej jednoty sa stal členom brňenského *Dědictví sv. Cyrila a Metoděje* (1850).

Od 13. mája 1852 pôsobil ako profesor na nemeckom katolíckom gymnáziu v Banskej Bystrici, kde účinkoval až do roku 1861 ako učiteľ. Okrem latinčiny a českoslovenčiny učil aj prírodopis a náboženstvo. Aktívne sa angažoval v národnom živote. Počas pôsobenia na gymnáziu sa zapríčinil o jeho poslovenčenie.

Na radu lekára sa v roku 1861 vzdal učiteľstva a pôsobil ako farár. V tomto roku sa zúčastnil aj memorandového zhromaždenia v Martine a v roku 1863 sa podieľal na založení *Matice slovenskej*. Bol spoluzakladateľom a prvým správcom *Spolku sv. Vojtecha*. Zaslúžil sa o vznik slovenského gymnázia v *Kláštore pod Znievom*.

V roku 1867 sa stal dekanom prievidského okresu. Stal sa aj riaditeľom spolku sv. Adalberta (Vojtech). Prestáhol sa do Trnavy, redigoval tu *Katolícke noviny a Pútnika svätovojtešského* (1870 - 1878). Vo veku 56 rokov ho prijali do ostríhomskej arcidiecézy a stal sa dekanom a dozorcom škôl ako kňaz na fare v Drahovciach.

V roku 1882, krátko pred smrťou, mu začali vychádzať v Prahe *Básnické spisy*. 4. októbra 1882 v Leopoldove zomrel na urémiu. Pochovali ho v Drahovciach.

Pri 150. výročí jeho narodenia bola 9. septembra 1928 Jurajovi Slotovi Rajeckému odhalená pamätná tabuľa. Pôvodne bola umiestnená na rajeckej radnici na hlavnom priečelí nad vchodom. V roku 1992 bola premiestnená na budovu mestského múzea.

späť

Rodina Zaymusovcov dala nášmu národu viac významných mužov.

Romuald Zaymus, rímskokatolícky kňaz, účinkoval nepretržite 40 rokov v chudobnej fare Bytčici pri Žiline. Tu uskutočňoval nielen mravčiu osvetovú činnosť, ale aj priekopnícku prácu na kultúrnom a vedeckom poli. Nebolo takej všenárodnej ustanovizne, v ktorej by nebol pracoval. Učil ľud poľnohospodárstvu, záhradníctvu a včelárstvu. Chodil po Bytčici. Poučoval, sadil a štepil stromy, rozdával sám seba. Na budove bytčickej fary je pamätná tabuľa, ktorú mu zhotovil rajecký akademický sochár Rudolf Pribiš. Romuald Zaymus je pochyvaný na bytčickom cintoríne.

Romualdov brat **Cyril Gabriel Zaymus** po štúdiách teológie vo Viedni a filozofie v Budapešti stal sa kaplánom a profesorom klasických rečí na gymnáziu a preparandii v Banskej Bystrici. Ako pedagóg všestranných schopností napísal učebnice pre štátne školy. Jeho profesorskou stanicou bola Levoča, kde ako profesor gymnázia i zomrel roku 1894 a je tu i pochyvaný.

Jozef Zaymus, lietavský farár, založil fundáciu pre rajeckú študujúcu mládež, z ktorej chudobní rajeckí študenti dostávali mesačnú podporu.

späť

Rajecký rodák **Ján Frivaldský (1822)** zasiahol významne do oblasti vedy, zvlášť do prírodovedy minulého storočia. Po skončení gymnaziálnych štúdií odišiel do Pešti, kde bol jeho príbuzný Imrich Frivaldský pracovníkom Prírodovedeckého múzea. Získal tam po ukončení štúdiá inžiniersky titul. Na svojich cestách za faunou nazhromaždil veľa materiálu. Skúmal exotickú i miestnu faunu a dosiahol výborné výsledky. Občania mesta mu v roku 1972 venovali pamätnú tabuľu. Od roku 1992 je umiestnená na budove Mestského múzea na námestí.

späť

František Šujanský (1832). Bol katolíckym kňazom. V Radvani účinkoval s evanjelickým farárom, básnikom Andrejom Sládkovičom v krásnej harmónii. Od roku 1881 bol farárom v Selciach, kde je i pochyvaný. Zomrel 20. mája 1907. Na radvanskej farskej budove je jeho pamätná tabuľa. V pravom hornom rohu je reliéf pluhu, lebo on prvý zaviedol v tomto kraji používanie železného pluhu. V ľavom hornom rohu dosky sú dve zovreté ruky, pripomínajúce ekumenické priateľstvo a spoluprácu oboch slovenských dejateľov. Šujanský bol popredným slovenským filológom. Zaoberal sa históriou, hľadal pôvod slovenských slov a nazbieral okolo 6000 prísloví, porekadiel a úsloví. Časť nekrológu o ňom znie: „So Šujanským zmizol nám z telesných očí jeden z najkrajších, najčinnjších, najvernejších zjavov nášho duchovného sveta.“

späť

ThDr. Andrej Škrábik (1882-1950), rímskokatolícky kňaz, biskup, spisovateľ

Študoval na gymnáziu v Žiline a Nitre. Teológiu na univerzite v Budapešti. Za kňaza ho vysvätili roku 1904. Pôsobil ako kňaz v nitrianskej diecéze. V roku 1905 sa stal aktuárnom biskupskej kancelárie v Nitre. O rok neskôr začal pôsobiť ako biskupský ceremoniár u pomocného biskupa Viliama Battháyného, od roku 1921 u biskupa Dr. Karola Kmeťku. Od roku 1917 pôsobil ako profesor fundamentálnej teológie. V roku 1935 bol vymenovaný za generálneho vikára.

Keďže banskobystrický sídelný biskup M. Bláha bol dlhodobo chorý, pápež Pius XII. ho v júni 1941 vymenoval za pomocného biskupa s právom nástupníctva. Ešte do konca roka 1941 Škrábik preniesol sídlo biskupstva zo Svätého Kríža nad Hronom (dnešný Žiar nad Hronom) do Banskej Bystrice. Po Blahovej smrti sa v auguste 1943 stal sídelným banskobystrickým biskupom. Vo svojom kňazskom pôsobení sa sústredil na rozsiahle misijné dielo. Stal sa dlhodobým predsedom Diela šírenia viery na Slovensku a riaditeľom viacerých náboženských základní.

V roku 1923 vydal prácu Ján Hus vo svetle pravdy. V roku 1925 vydal pod pseudonymom Rajecký prácu Červené Slovensko, kde vyjadril svoj nesúhlas s prenikaním myšlienky komunizmu na Slovensko. Keď sa komunisti dostali k moci stal sa pre nich nežiadúcou osobnosťou. Spolok sv. Vojtecha v roku 1940 vydal aj jeho dielo Misijným svetom. ThDr. Škrábik bol čínorodým spisovateľom, prispieval do mnohých náboženských časopisov.

Zomrel 8. januára 1950 a je pochovaný na cintoríne v Banskej Bystrici.

V Rajci na Kostole sv. Ladislava je pamätná doska venovaná biskupovi A. Škrábikovi. Od roku 1994 je na jeho pamiatku pomenované Námestie A. Škrábika v Rajci.

späť

JUDr. Matúš Kavec (1898-1980), spisovateľ

Základné a stredné vzdelanie absolvoval v Prievidzi, Trenčíne a Nitre. Potom narukoval a zúčastnil sa I. svetovej vojny. Po roku 1918, po absolvovaní notárskeho kurzu sa stal notárom vo Veľkom Rovnom. Neskôr odišiel do Brna, kde vyštudoval Právnickú fakultu Masarykovej univerzity a potom Univerzitu Komenského v Bratislave.

Do literatúry vstúpil v roku 1926, keď mu v *Ludovej politike* začal vychádzať román s drotárskou tematikou *Svetom moje, svetom*. Drotárskej tematike zostal verný aj v ďalších románoch *V rudých hmlách* (1930) a *Grapy* (1936, vyšiel aj v chorvátskom preklade pod názvom Tvornice).

V roku 1935 vyšli dva Kavcove romány *Kuvik na plote* a *Nezamestnaný*. Obidva sú situované do Bratislavy a do prostredia inteligencie. Po vojne, v roku 1946 vyšiel jeho ďalší román *Návrat na hole*, ktorý napísal ešte v roku 1938. Potom sa literárne odmlčal a až v roku 1973 napísal cyklus spomienok pre mládež *Svetlonos* a v roku 1980 *Moje stretnutie s drotármi*.

V roku 1936 dostal Matúš Kavec Štúrovu literárnu cenu mesta Bratislavy a v roku 1938 (za román *Návrat na hole*) Rázusovu cenu Spolku slovenských spisovateľov.

späť

Prof. RNDr. Karol Stráňai, DrSc. (1905-1999), univerzitný profesor, Čestný občan mesta Rajec

V roku 1925 zmaturoval na Štátnej reálke v Žiline. Študoval na Prírodovedeckej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. Vyučoval v gymnáziách v Kežmarku, Michalovciach a v učiteľskom ústave v Bratislave.

V roku 1939 prešiel na Telovýchovný ústav Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, kde sa otvorilo vysokoškolské štúdium telesnej výchovy. Od roku 1947 až 1952 bol vedúcim Katedry telesnej výchovy. V roku 1953 bola Katedra telesnej výchovy preradená na Vysokú školu pedagogickú v Bratislave a prof. Stráňai bol jej vedúcim.

V roku 1960 bola zriadená Ministerstvom školstva ČSR pri Univerzite Komenského Fakulta telesnej výchovy a športu, prof. Stráňai sa stal jej prvým dekanom a v tejto funkcii pôsobil 4 roky. Koncom 70-tych rokov vznikol Výskumný ústav telesnej výchovy a športu a prof. Stráňai sa stal, až do svojho odchodu do dôchodku, jeho riaditeľom.

Počas svojho života kládol dôraz na to, aby spomedzi študentov vyberali nielen tých, ktorí vynikali svojimi športovými výkonmi, ale najmä intelektuálnou úrovňou. Profesor Stráňai kládol veľký dôraz na publikovanie výsledkov vedeckej práce výskumných tímov fakulty a za tým účelom zriadil aj vydávanie vedeckého zborníka fakulty, pričom 22 rokov bol predsedom jeho redakčnej rady.

Publikoval množstvo článkov a vedeckých prác doma i v zahraničí. Za svoj osobný prínos pre rozvoj Univerzity Komenského a jej medzinárodnú prestíž získal rad čestných uznaní, zlatých medailí a iných pôct. V roku 1999 mu bol udelený titul Čestný občan mesta Rajec.

späť

Svet hudby bol v 20. storočí reprezentovaný mnohými hudobne nadanými Rajčanmi. Jedným z nich je profesor žilinského konzervatória **Anton Kállay**.

späť

JUDr. Ferdinand Ďurčanský (1906-1974), advokát, politik, publicista

Gymnázium vyštudoval v Nitre, kde v roku 1925 maturoval. Právo študoval na Univerzite Komenského v Bratislave, v Paríži na Medzinárodnom inštitúte vysokoškolského štúdia. V roku 1933 bol na študijnom pobyte v Haagu na Akadémii medzinárodného práva. Už v roku 1930 bol v Bratislave promován na doktora práv.

V roku 1938 sa prácou *Medzinárodná intervencia* habilitoval na docenta a v roku 1941 sa stal univerzitným profesorom medzinárodného práva.

Zohral významnú úlohu pri vyhlásení autonómie Slovenska v októbri 1938. V jej vláde bol najprv ministrom spravodlivosti a potom ministrom dopravy a verejných prác. Vo funkcii ministra zahraničia sa usiloval o relatívne samostatnú zahraničnú politiku, ba pohrával sa aj s myšlienkou neutrality. Usiloval sa upevniť medzinárodné postavenie republiky.

Nemci nemohli znieť, aby malý štát rozvíjal zahraničnú, ale aj domácu politiku, ktorá nebola vždy v súlade s ich záujmami, dokonca niekedy stála proti nim. Na zákrok Nemcov musel Ďurčanský v júli 1940 z politiky odísť a jeho meno sa nesmelo spomínať v oficiálnej tlači. Žil v ústraní, prednášal na univerzite, politicky sa neangažoval. Vedel, že je sústavne sledovaný Gestapom.

Na konci vojny v roku 1945 vstúpil do politiky na obranu udržania slovenskej štátnej samostatnosti. Za svoj postoj, že Slovenská republika je najvyšším životným vyjadrením suverénneho národa, ktorá je jediným a výlučným štátnym útvarom a tým, že bol proti vytvoreniu Československa, bol nútený v marci 1945 cez Rakúsko, Nemecko a Švajčiarsko emigrovať do Ríma. V roku 1947 ho odsúdil tzv. Národný súd *in absentiam* (v neprítomnosti) na trest smrti.

V emigrácii v roku 1946 založil *Slovenský akčný výbor (SAV)* a v roku 1947 emigroval do Argentíny, kde s inými emigrantmi dynamicky spolupracoval s Organizáciou spojených národov a politickými činiteľmi USA. Poukazoval na násilnú likvidáciu Slovenskej republiky, na neoprávnenosť Československa, na deportáciu Slovákov, náboženskú perzekúciu a žiadal právo slobodne hlasovať na Slovensku. O tom svedčia mnohé jeho štúdie v rôznych jazykoch.

V roku 1949 zreorganizoval SAV a premenoval ho na *Slovenský oslobodzovací výbor*.

V roku 1952 sa vrátil do Európy a usadil sa v Mníchove. Keď Američania založili v Mníchove rozhlasovú stanicu Slobodná Európa, Ďurčanský v nej aktívne pracoval.

Na zakladajúcom generálnom zhromaždení Svetového kongresu Slovákov, konaného 19.-21. 6. 1970 v New Yorku, bol zvolený za prvého podpredsedu.

Zomrel v noci zo 14. na 15. marca 1974 v Mníchove na náhle zlyhanie životných centier, vo veku necelých 68 rokov. Pochovali ho na mníchovskom cintoríne Waldfriedhof 19. marca.

späť

Prof. MUDr. Karol Matulay, DrSc.(1906-1998), lekár, psychiater, Čestný občan mesta Rajec

Bratislava Jeho otec František bol učiteľom-organistom. Z existenčných dôvodov a možnosti ďalšieho vzdelávania štyroch talentovaných detí sa rodina presťahovala natrvalo do Bratislavy. Maturoval v roku 1924 na československej štátnej reálke v Bratislave.

Po vykonaní diferenciálnej skúšky z latinčiny sa v roku 1925 zapísal na Lekársku fakultu Univerzity Komenského v Bratislave. Po promócii nastúpil ako neplatený hospitant na Klinikum pre choroby nervové a duševné v Bratislave, tu habilitoval zo psychiatrie a stal sa prednostom tejto kliniky a začal v európskom meradle vedecky pracovať.

Počas 2. medzinárodného neurologického kongresu v Londýne roku 1935 sa obnovila Medzinárodná liga proti epilepsii. Na kongrese bol zvolený za podpredsedu Ligy za Československo.

Organizoval neurologické a psychiatrické ústavníctvo, založil psychiatrický ústav vo Veľkých Levároch a v Prílese, nakoľko psychiatrické ústavníctvo bolo u nás vo veľmi zaostalom stave. Ústav pre epileptické deti so školou, ktorý založil v blízkosti Afilovaného ústavu psychiatrického, bol prvým podobným ústavom v Československu.

Počas II. svetovej vojny chránil politicky a rasovo prenasledovaných. Ako prednosta kliniky vymohol z väzenia viacerých politických väzňov, prechovával ich na klinike a tak zachránil od istej smrti.

Od r. 1947 viedol v Pezinku ústav najskôr ako vedúci lekár a od r. 1948 do r. 1955 ako riaditeľ.

V rokoch 1946 - 1968 vykonal študijné cesty do Maďarska, Rakúska, Nemecka a Švajčiarska. V roku 1967 bol menovaný prednostom Psychiatrickej kliniky Univerzity Komenského v Martine.

Lekárskej verejnosti bol známy svojim upriamením na mentálne retardované deti v predškolskom veku. Príčinám prof. Matulaya bolo v roku 1992 v spolupráci s detskou klinikou Dérerovej nemocnice na Kramároch založené multidisciplinárne pracovisko s celoslovenskou pôsobnosťou. Jeho úlohou je včas diagnostikovať, navrhnúť liečbu a správne usmerniť rodičov mentálne postihnutého dieťaťa. Jeho liečebné metódy psychiatrických a neurologických chorôb sú zachytené v rôznych jeho publikáciách.

Všetok svoj um a fyzické sily venoval liečbe retardovaných jedincov, o čom svedčí i pomoc pri zakladaní integrovanej Materskej školy v Rajci a Domova vďaky v Rajci.

späť

PhDr. Margita Valehrachová Matulayová (1909-1990), profesorka slovenského jazyka

Patrí medzi vzdelancov narodených v Rajci. Osobný styk s našimi poprednými spisovateľkami silne ovplyvnil jej literárnu prácu. Zameriavala sa na bibliografie významných slovenských vedcov, najmä technikov: Andreja Kmeťa, Jozefa Maximiliána Petzvala, Štefana Jedlíka, Jozefa Murgaša. Cenné sú jej knihy: Izabela Textorisová, Modrý dvor a posledná Salam alejkum, Veronika. Zomrela 10.10.1990. Pochovaná je na Martinskom cintoríne v Bratislave.

späť

V neposlednom rade treba spomenúť i tvorkyňu cenných hodnôt na rôznych úsekoch verejného života, profesorku matematiky, **Máriu Pechovú-Pečnerovú, rodenú Kľačanskú**. Bola prvou krajiniskou náčelníčkou Slovenských skautiek a zaoberala sa sociálnou prácou. Stala sa terčom šikanovania za svoje náboženské a vlastenecké presvedčenie. Spolu s manželom boli donútení odísť z Bratislavy a život dožili skromne v rodičovskom dome v Rajci.

späť

Prof. Rudolf Pribiš (1913-1984), národný umelec, sochár, pedagóg, Čestný občan mesta Rajec

Narodil sa do rodiny perníkárskeho majstra. Po základnej škole študoval na gymnáziu v Trenčíne. Už počas stredoškolských rokov sa zaujímal o kreslenie, ale cestu za výtvarným vzdelaním nastúpil až po niekoľkoročnom štúdiu medicíny. Od roku 1935 študoval na Akadémii výtvarných umení v Prahe. Pod vedením prof. O. Španiela získal nielen vynikajúcu odbornú prípravu, ale aj príležitosti tvorivého uplatnenia sa. Už v roku 1936 získal II. cenu Akadémie výtvarných umení na výstave poslucháčov akadémie v Prahe za reliéf Pitva. V nasledujúcom roku to už bola I. cena za reliéf Na pláži.

Na scénu kultúrnych dejín vstúpil začiatkom 40-tych rokov. Krásu a čistotu poznania mu vstiepovala Rajecká dolina. Tu sa v ňom zrodilo odhodlanie vdýchnuť život do hlíny, kameňa či bronz.

V roku 1940 sa natrvalo usadil v Bratislave. Vytvoril celý rad významných diel. Získal cenu Obchodnej a priemyselnej komory za sochu *Matka*. Realizoval *pamätnú tabuľu rajeckého rodáka, kňaza Romualda Zaymusa* na farskej budove v Bytčici. V roku 1955 bol odhalený *Pomník oslobodenia v Žiline*. Na *Slavíne* vytvoril *reliéfne bronzové dvere*. Za umelecké dielo v roku 1971 mu bol udelený titul národný umelec.

Bol pedagógom, rektorom na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave.

Osobitnou kapitolou je *Pribišova medailérska tvorba*. Možno povedať, že on vytvoril slovenskú medailu. Jeho medaily a insignie reprezentujú kus výtvarnej národnej kultúry.

S dielom Rudolfa Pribiša sa možno stretnúť i v rodnom meste - na námestí, kde je umiestnený Pamätník SNP a na cintoríne, kde vytvoril rodičovský náhrobok s bronzovým reliéfom matky. K svojmu rodisku mal vrelý vzťah a ležal mu na srdci jeho kultúrny a spoločenský vzostup prameniacy z hrdosti na vlastnú minulosť a tradície.

Rudolf Pribiš mal rád naše mesto a Rajeckú dolinu. Sem chodil pookriať a načerpať tvorivých síl a inšpirácií.

späť

Alexander Matušík (1920-1986), prírodovedec, polyhistorik, pedagóg, Čestný občan mesta Rajec

Reálku absolvoval v Žiline. Po skončení stredoškolského štúdia bol prijatý na Masarykovu univerzitu, prírodovedeckú fakultu v Brne.

V roku 1939 odišiel študovať do Bratislavy - do 2. ročníka prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského. Zároveň študoval na Slovenskej vysokej škole technickej v Bratislave banské inžinierstvo (skončil 4 semestre).

Ovládal francúzštinu, nemčinu a latinčinu. Po skončení štúdia pôsobil ako asistent v Geografickom ústave Dionýza Štúra v Bratislave. Jeho vedomosti mali polyhistorický charakter. Boli z rôznych oblastí zaoberal sa geológiou, botanikou, zoológiou, psychológiou, mineralógiou, petrografiou, paleontológiou. Hrával dokonca aj divadlo.

Matušík pracoval v Rajci ako učiteľ, vyučoval biológiu, zemepis, prírodopis, dejepis, matematiku a pracovnú výchovu. Veľkú pozornosť venoval mladým ľuďom aj v čase voľna. So skupinou záujemcov podnikal rôzne geologické výpravy do širokého okolia.

Matušík bol jednou z najvýznamnejších osobností pôsobiacych v Rajci. Jeho schopnosti a vedomosti sa stali studňou poznania pre mnohých študentov, s ktorými pracoval a ktorých učil.

späť

Spomienku si zaslúži aj spevácke umenie **Imricha Jakúbeka (1922-1969)**, operného speváka Slovenského národného divadla. Jeho tenor dosahoval úroveň Maria del Monaca, mal v sebe čosi z farby azúrového neba a z vône teplých južných morí.

späť

Vladimír Kompánek (1927-2011), sochár a maliar

Narodil sa ako druhý syn rezbára Elemíra Kompánka a Anny Kompánkovej. Po maturite nastúpil na Vysokú školu pedagogickú v Bratislave na odbor kreslenie a zemepis. V roku 1949 študoval grafiku na novozaloženej Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave u profe-sora D. Millyho. V roku 1950 prešiel na štúdium sochárstva k pro-fesorovi J. Kostkovi.

Je spoluzakladateľom Skupiny M. Galandu. Z rodného Rajca sa presťahoval do Bratislavy. V roku 1965 mal samostatnú výstavu v Galérii Cypriána Majerníka a dostal Cenu Cypriána Majerníka. V roku 1967 prebral vo Viedni Herderovu cenu, ktorá sa udeľuje ako najvyššie vyznamenanie v oblasti umenia v Rakúsku.

Ťažiskovým obdobím tvorby skulptúr sú 60. roky. Neskôr sa dostal ku kresbe a maľbe. Jeho drevené skulptúry čerpajú námety z vidieckeho prostredia, najmä ľudovej architektúry a stromu. Častým motívom je žena a motív fašiangových masiek. Charakteristická v jeho tvorbe je spätosť s prírodou a dedinou.

V roku 1967 sa Vladimír Kompánek stal Laureátom štátnej ceny Klementa Gottwalda a v roku 1969 mu bol udelený titul "zaslúžilý umelec".

späť

Ing. arch. Ferdinand Milučký (1929), architekt, Čestný občan mesta Rajec

Narodil sa v rodine klampiara. Po ukončení Gymnázia v Žiline začal študovať na Fakulte architektúry a pozemného staviteľstva v Bratislave, ktoré ukončil v roku 1953 ako inžinier architekt. Vďaka prísnemu autorskému dohľadu počas realizácie stavieb patria jeho diela k najpovestnejším nielen svojou umeleckou, ale i staveb-nou kvalitou. Najlepšie z nich patria k tzv. zlatému pokladu sloven-skej architektúry dvadsiateho storočia.

Je autorom a spoluautorom mnohých projektov napr. *bratislavského sídliska Trávniky, Galérie Cypriána Majerníka, Domu umenia v Piešťanoch, bývalých československých veľvyslanectiev v Ríme a v Moskve, niekoľko krematórií a množstvo iných. Pre naše mesto vypracoval projekt rekonštrukcie radnice.*

Milučský získal štátnu cenu za architektúru, sedemkrát najvyššie *ocenenie zväzu – Spolku architektov*, čo je v histórii ojedinelé. V roku 1999 sa stal laureátom *Herderovej ceny vo Viedni*.

späť

Použitá literatúra:

Kolektív autorov : *RAJEC 1193 - 1993 : Zborník vydaný pri príležitosti 800 výročia prvej písomnej zmienky o Rajci* . Prievidza : MT MechaTronikK, 1992. 70s.

Archív Mestské kultúrne stredisko Rajec